

**“Statistika xəbərləri” elmi-praktik
jurnalının redaksiya heyəti**

Baş redaktor

Sakit YAQUBOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Redaksiya heyəti:

Ziyad SƏMƏDZADƏ *iqtisad elmləri doktoru,
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü*

Şahin SADIQOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Ədalət MURADOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Vahid NOVRUZOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Nazim İMANOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Süleyman QASIMOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Səlim MÜSLÜMOV *iqtisad elmləri doktoru, professor*

Tahir BUDAQOV *tibb üzrə fəlsəfə doktoru*

Azər ƏMİRASLANOV *iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru*

Mehman TAĞIYEV *iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru*

Saleh MÖVLAMOV *iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru*

Alxan MANSUROV *məsul katib*

**“Statistika xəbərləri” elmi-praktik jurnalının
rubrikaları**

Statistikanın inkişaf
strategiyası
və taktikası

Statistik təsnifatlar,
standartlar və
registrlər

Statistik müşahidə
metodları

Statistik məlumatların
toplanması, işlənməsi,
saxlanması və yayıl-
ması texnologiyası

İnformasiya şəbəkəsi,
məlumat bazası,
məlumat bankları

Statistik informasiya
sisteminin
təkmilləşdirilməsi

Milli Hesablar
Sistemi

Statistik tədqiqatlar

Statistika sahəsində
beynəlxalq əməkdaşlıq

Statistika:
xronika, informasiya

Bibliografiya:
yeni nəşrlər

Oxucuların rəy
və təklifləri

Statistika:
rəsmi sənədlər

Statistika:
metodoloji təminat
(metodoloji əlavələr)

Statistika:
faktlar və proqnozlar
(statistik əlavələr)

Mündəricat

səh.

İQTİSADI-STATİSTİK TƏDQİQATLAR

Səbinə Əkbərova

Ölkənin emal sənayesinin inkişafının müasir vəziyyətinin qiymətləndirilməsi..... 4

Əsgər Əliyev, Sevdə Məmmədova

Ölkə iqtisadiyyatının inkişafında “Cənub qaz dəhlizi”nin rolu və əhəmiyyəti..... 10

Səadət Rəhimova

Demoqrafik təhlükəsizliyin statistik aspektləri..... 15

Hicran Cabbarova

Süd məhsulları bazarının statistik təhlili (iqtisadi rayonlar üzrə)..... 24

Tərlan Məmmədov

Boşanma hallarının qısa statistik təhlili..... 33

Cavid Osmanov

Yoxsulluğun azaldılmasında kiçik biznesin rolu..... 40

Şahin Mustafayev

Regional inkişafın qeyri-bərabərlik kontekstində təhlili..... 44

Zərifə Nağıyeva, Namiq Namazov

Mikro və kiçik sahibkarlıq statistikasının texnoloji məsələləri..... 53

NƏZƏRİYYƏ VƏ METODOLOGİYA

Sevinc Abbasova

İdarəetmə uçotu üzrə yeni nəsil peşəkar mütəxəssislərin hazırlanmasının aktual məsələləri..... 64

İlqar Vəliyev, İlkin Şahvələdov

Statistik uçotda yenilik: Ekoloji-İqtisadi Uçot Sistemi..... 71

Айнур Султанова

GSBPM как инструмент модернизации производства официальной статистики Азербайджана..... 82

2018-ci İLİN BİRİNCİ YARISININ YEKUNU ÜZRƏ ÖLKƏNİN SOSIAL-İQTİSADI

İNKİŞAFINA DAİR GÖSTƏRİCİLƏR

Makroiqtisadi göstəricilər..... 92

Ümumi Daxili Məhsul istehsalı..... 94

Maliyyə mənbələri üzrə əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitlər..... 94

İqtisadiyyatın sahələri üzrə əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitlərin dəyəri..... 95

Pərakəndə ticarət dövriyyəsinin məhsullar üzrə strukturu..... 96

İqtisadiyyata kredit qoyuluşu..... 96

Dövlət büdcəsinin gəlirləri..... 96

Dövlət büdcəsinin xərcləri..... 97

Nəqliyyat sektorunda yük dövriyyəsi..... 97

Nəqliyyat sektorunda sərnişin dövriyyəsi..... 98

Azərbaycanın tərəfdaş ölkələrlə xarici ticarət göstəriciləri..... 98

İxrac olunan mühüm növ məhsullar..... 99

İdxal olunan mühüm növ məhsullar..... 100

**ÖLKƏNİN EMAL SƏNAYESİNİN İNKİŞAFININ MÜASİR VƏZİYYƏTİNİN
QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ**

Səbinə Əkbərova

*Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin
“İqtisadiyyat” kafedrasının müəllimi, i.ü.f.d.
AZ 1072, Bakı şəhəri, Həsən Əliyev 135
e-poçt: sabina_akbarova78@mail.ru*

Açar sözlər: emal sənayesi, əsas kapitalla investisiya, fondverimi, fondla silahlanma, məhsul istehsalı, marketing, əsas sənaye-istehsal fondlarının yenilənməsi və sıradan çıxması əmsalı.

Ключевые слова: обрабатывающая промышленность, инвестиции в основной капитал, фондоотдача, фондовооруженность, разработка продукта, маркетинг, коэффициент обновления и выбытия основных промышленно-производственных фондов.

Keywords: manufacturing industry, investments in fixed assets, capital-labour ratio, product development, marketing, renewal and utilization ratio of basic industrial production assets.

Səbinə Əkbərova

**Ölkənin emal sənayesinin inkişafının müasir vəziyyətinin
qiymətləndirilməsi**

Xülasə

Məqalədə 2005-2017-ci illərdə emal sənayesində baş verən dəyişikliklərdən bəhs edilmiş, onun əsas kapitalına yönəldilən investisiyaların dinamikası və emal sənayesinin ayrı-ayrı fəaliyyət növləri üzrə strukturu, emal müəssisələrinin fəaliyyətini xarakterizə edən göstəricilərin dinamikası araşdırılmış, bu sahədə olan müsbət və mənfi tərəflər aşkar edilmiş, emal sənayesinin stabil inkişafına nail olunması məqsədi ilə bu sahədə marketingin təşkili və idarə edilməsinə dair konkret təkliflər verilmişdir.

Сабина Акбарова

**Оценка современной ситуации развития обрабатывающей
промышленности страны**

Резюме

В статье рассматриваются изменения, происходящие в обрабатывающей промышленности за период 2005-2017 гг., изучается динамика инвестиций в основной капитал и его структура по отдельным видам деятельности, а также исследуется динамика показателей, характеризующих деятельность обрабатывающих предприятий и выявляются положительные и отрицательные тенденции, свойственные данной отрасли, предоставляются конкретные предложения по организации и управлению маркетингом для обеспечения устойчивого развития обрабатывающей промышленности.

Sabina Akbarova

**Evaluation of modern situation of development of
the country's manufacturing industry**

Summary

The article considers changes in manufacturing industry for 2005-2017. It investigates the dynamics of investments in fixed assets and its structure by separate types of activity as well the dynamics of indicators characterizing the activity of manufacturing enterprises, it reveals the positive

and negative trends inherent in this industry and presents specific proposals on the organization and management of marketing to ensure sustainable development of manufacturing industry.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycanın sənayesi. Statistik məcmuə. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı-2011.
2. Azərbaycanın sənayesi. Statistik məcmuə. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı-2017.
3. L.A.Nasıyeva. Sənaye marketinqi. Bakı, Təhsil İşçisi Mətbəəsi MMC, 2012, səh. 324.
4. A.Məmmədov. Marketinq. Bakı, İdeal-Print, 2014, səh. 663.
5. Г.Ассель. Маркетинг: принципы и стратегия, учебник для вузов, М., ИНФРА-М, 2001, səh. 804.
6. Д.Джоббер. Принципы и практика маркетинга, Учебное пособие, М., Издательский дом «Вильямс». М., 2000, стр. 668.
7. Е.П.Попов. Потенциал маркетинга предприятия. www.cfin.ru.
8. Ф.Уэбстер-мл. Основы промышленного маркетинга. М.. ЗАО «Издательский Дом Гребенникова», 2005, səh.416.
9. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin saytı: www.stat.gov.az.

ÖLKƏ İQTİSADİYYATININ İNKİŞAFINDA “CƏNUB QAZ DƏHLİZİ”NİN ROLU VƏ ƏHƏMİYYƏTİ

Əsgər Əliyev

*Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası
İqtisadiyyat və idarəetmə kafedrasının dosenti, i.ü.f.d.
AZ 1130, Bakı şəhəri, Azadlıq prospekti 181
e-poçt: if@aesma.edu.az*

Sevda Məmmədova

*Azərbaycan Əmək və Sosial Münasibətlər Akademiyası
İqtisadiyyat və idarəetmə kafedrasının dosenti, i.ü.f.d.
AZ 1130, Bakı şəhəri, Azadlıq prospekti 181
e-poçt: if@aesma.edu.az*

Açar sözlər: enerji təhlükəsizliyi, enerji şaxələndirilməsi, qaz ehtiyatları, investisiya qoyuluşu, qaz layihələri, ixrac boru kəməri.

Ключевые слова: энергетическая безопасность, энергетическая диверсификация, газовые ресурсы, инвестиционные вложения, газовые проекты, экспортный трубопровод.

Keywords: energy security, energy diversification, gas resources, investment, gas projects, export pipeline.

Əsgər Əliyev, Sevda Məmmədova

Ölkə iqtisadiyyatının inkişafında “Cənub qaz dəhlizi”nin rolu və əhəmiyyəti

Xülasə

Məqalədə göstərilir ki, bazar münasibətləri şəraitində Azərbaycanda iqtisadiyyatın inkişafı sahəsində çox böyük iqtisadi nəticələr əldə olunmuşdur. Bu iqtisadi göstəricilərin belə yüksək səviyyəyə çatması son dövrlərdə ölkəmizdə xarici neft şirkətləri ilə birlikdə neft hasilatının artırılması ilə bağlıdır. Bütün bunlarla yanaşı, perspektivdə Azərbaycanda neft hasilatı ilə bərabər qaz hasilatının da artırılması nəzərdə tutulur. Bu baxımdan, məqalədə Azərbaycanda qaz hasilatının daha da artırılması və bunun da nəticəsində Avropa ölkələrinin qazla təchizi məsələsinə xüsusi diqqət yetirilmişdir. Burada hər şeydən əvvəl “Cənub qaz dəhlizi” vasitəsilə TAP və TANAP boru kəmərlərinin üstünlüklərindən və qazın həmin boru kəmərləri vasitəsilə Avropa ölkələrinə nəqlindən bəhs edilir.

Qaz layihələrinin işlənilməsi ilə əlaqədar yeni təkliflərin meydana çıxması Azərbaycan qazının ixrac boru kəməri vasitəsilə Avropa ölkələrinə çatdırılmasında çox mühüm rol oynayacaqdır.

Məqalədə Cənubi Qafqaz Boru kəmərinin daha da genişləndirilməsi, TANAP və TAP boru kəmərləri inşa edilib başa çatdırıldıqdan sonra Azərbaycan Avropanın enerji təchizatının şaxələndirilməsi məsələsində çox mühüm rola malik olacağı qeyd edilir.

Аскер Алиев, Севда Мамедова

Роль и значение «Южного газового коридора» в развитии экономики страны

Резюме

В статье отмечается, что в условиях рыночных отношений в сфере экономического развития Азербайджан достиг очень высоких результатов. Достижение таких высоких экономических результатов связано с повышением уровня добычи нефти совместно с иностранными нефтяными компаниями. В перспективе планируется увеличение добычи газа в Азербайджане совместно с добычей нефти. С этой точки зрения в статье уделено особое внимание вопросам дальнейшего увеличения добычи газа в Азербайджане и в последствии, газоснабжения стран Европы. Здесь, прежде всего, речь идет о преимуществах, которые дает «Южный газовый коридор» в части транспортировки газа в европейские страны маршрутами

ТАП и ТАНАП.

Возникновение новых предложений в реализации газовых проектов будет играть существенную роль в доставке азербайджанского газа в европейские страны экспортным трубопроводом.

Дальнейшее расширение Южно-Кавказского трубопровода с завершением строительства трубопроводов ТАНАП и ТАП, еще более усилит роль Азербайджана будет играть особую роль в вопросах диверсификации энергоснабжения Европы.

Asker Aliyev, Sevda Mammadova

The role and importance of the “Southern gas corridor” in the development of country's economy

Summary

Article indicates that Azerbaijan achieved very high results under market relations in the sphere of economic development. Such an achievement in economy is connected with the growth of the level of oil extraction jointly with the foreign oil companies. At the same time it is planned to increase the further production of gas as well as production of the oil in Azerbaijan. From this point of view this article focuses on the further increase of gas production in Azerbaijan and consequently gas supply for European countries. Here, first of all we are talking about the privilege of TAP and TANAP pipeline and the transportation of gas through “South gas corridor” to the European countries.

New proposals related to the development of the implementation of gas projects will play important role in delivering of Azerbaijan gas to the European countries through export pipeline.

The article also notes that further increase of Southern Caucasus pipeline will end up in construction of pipeline TANAP and TAP Azerbaijan and will play a special role in the matter of diversification of the supply of energy to the Europe.

Ədəbiyyat

1. Bakıda “Cənub qaz dəhlizi” Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin görüşü. “Azərbaycan” qəzeti. 12 fevral 2015-ci il.
2. Bakıda “Cənub qaz dəhlizi” Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin ikinci toplantısı. “Azərbaycan” qəzeti. 22 fevral 2016-cı il.
3. Bakıda “Əsrin müqaviləsi”nin 20 illiyinə və “Cənub qaz dəhlizi”nin təməlinin qoyulmasına həsr olunmuş təntənəli mərasim. “Azərbaycan” qəzeti. 20 sentyabr 2014-cü il.
4. Natiq Əliyev. “Ölkənin güclü iqtisadi potensialının əsasını neft amili təşkil edir”. “Azərbaycan” qəzeti. 20 sentyabr 2014-cü il.
5. “Azərbaycan” qəzeti. № 35, 15 fevral 2018-ci il.
6. “Azərbaycan” qəzeti. № 36, 16 fevral 2018-ci il.
7. “Azərbaycan” qəzeti. № 37, 17 fevral 2018-ci il.

DEMOQRAFİK TƏHLÜKƏSİZLİYİN STATİSTİK ASPEKTLƏRİ

Səadət Rəhimova

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzinin
Statistik innovasiyaların tətbiqi şöbəsinin rəis müavini
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: seadetr@azstat.org*

Açar sözlər: demoqrafik təhlükəsizlik, demoqrafik inkişaf, depopulyasiya, əhalinin qocalması, doğum səviyyəsi, doğum əmsalı, körpə ölümü, həyat tərzi, əhali sayının proqnozu.

Ключевые слова: демографическая безопасность, демографическое развитие, депопуляция, старение населения, уровень рождаемости, коэффициент рождаемости, младенческая смертность, образ жизни, прогноз численности населения.

Keywords: demographic security, demographic development, depopulation, population aging, birth rate, infant mortality, life style, population forecast.

Səadət Rəhimova

Demoqrafik təhlükəsizliyin statistik aspektləri

Xülasə

Məqalədə demoqrafik təhlükəsizliyin statistik aspektləri, göstəricilər sistemi, əsas kateqoriyaları, anlayışları, onların hesablanması metodikası müqayisəli şəkildə araşdırılmışdır. Demoqrafik sahədə əsas göstəricilər: depopulyasiya, əhalinin qocalması, doğum əmsalı, ölüm, nikah, boşanma, əhalinin gözlənilən sayı, əhalinin miqrasiyası, doğulanda gözlənilən ömür uzunluğu, körpə ölümü, demoqrafik problemin səbəbləri və əhalinin sağlamlığının risk faktorları hərtərəfli təhlil edilmişdir. Ölkədə və iqtisadi rayonlar üzrə demoqrafik vəziyyətin təhlili və əsas göstəricilər üzrə proqnozlar hesablanmışdır.

Саадат Рагимова

Статистические аспекты демографической безопасности

Резюме

В статье дан сравнительный анализ статистических аспектов демографической безопасности, система показателей, основные категории, концепции и методы их расчета. Проанализированы основные показатели демографической сферы: депопуляция, старение населения, коэффициент рождаемости, смертность, браки, разводы, прогноз численности населения, миграция населения, ожидаемая продолжительность жизни при рождении, младенческая смертность, причины демографических проблем и факторы риска для здоровья населения. Представлен статистический анализ демографической ситуации и выполнен прогноз по основным показателям в стране и по экономическим регионам.

Saadat Rahimova

Statistical aspects of demographic security

Summary

The article considers comparative analysis of statistical aspects of demographic security, system of indicators, key categories, concepts and methods of their calculation. The main indicators of the demographic sphere are analyzed: depopulation, population aging, birth rate, death, marriage, divorce, population projection, population migration, life expectancy at birth, infant mortality, causes of demographic problems and risk factors for public health. A statistical analysis of the demographic situation is provided and a forecast is made for the main indicators in the country and in economic regions.

Ədəbiyyat

1. Ю.М.Комаров. Некоторые социальные проблемы и здоровье населения //Социально-философские и мировоззренческие проблемы здоровья человека Тезисы Всесоюзной конференции "Социально-экономические проблемы здоровья человека" Львов-Москва. 1994, С 36, Веселкова И.Н. Социально-экономические аспекты здоровья трудоспособного населения. Минск,1988, стр. 17-18
2. А.Немцов. Алкогольная смертность в России, 1980-1990-е годы. М., 2001; Неравенство и смертность в России. Под ред. В.Школьников, Е.Андреева. Т.Малеевой. Московский Центр Карнеги. М., 2000
3. И.Н.Веселкова. Здоровье трудоспособного населения социально-экономические аспекты Минск, 1999 стр. 19.
4. Ş.M.Muradov. "Dемоqrafik vəziyyətdə baş verən dəyişikliklər və onun nizamlanması istiqamətləri". İqtisadiyyat qəzeti, 2016
5. Вопросы статистики, 9/2016
6. Н.В.Зверева, В.В.Елизаров, И.Н.Веселкова. Основы демографии. Москва 2004.
7. "Azərbaycan Respublikasında qeyri-infeksiyon xəstəliklərlə mübarizəyə dair 2015-2020-ci illər üçün strategiya" haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. 23 dekabr 2015-ci il.
8. <http://demoscope.ru/weekly/2003/0125/analit03.php#1>
9. Е.Б.Бреева. Основы демографии, Москва, 2004
10. <https://www.stat.gov.az>
11. М.В.Карманов, О.В.Кучмаева, О.Л.Петрякова. «Демографическая безопасность: теория, методология, оценка». Экономика, Статистика и Информатика № 4, 2015.
12. Azərbaycan əhalisi. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı-2018.

SÜD MƏHSULLARI BAZARININ STATİSTİK TƏHLİLİ (iqtisadi rayonlar üzrə)

Hicran Cabbarova

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Kənd təsərrüfatı statistikasına şöbəsinin baş məsləhətçisi
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin dissertantı,
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: hijranj@azstat.org*

Açar sözlər: süd istehsalı, adambaşına istehsal, adambaşına istehlak, satış bazarı, idxaldan asılılıq.
Ключевые слова: производство молока, производство на душу населения, потребление на душу населения, рынок сбыта, зависимость от импорта.
Keywords: milk production, production per capita, consumption per capita, sales market, dependence on import.

Hicran Cabbarova

Süd məhsulları bazarının statistik təhlili

Xülasə

Məqalədə əsas heyvandarlıq məhsullarından biri olan süd və süd məhsullarının istehsalı, istehlakı, idxalı, satışı, dinamikası son on il üzrə təhlil olunmuş, həmçinin gələcəkdə süd istehsalının artırılması üçün mövcud olan potensial imkanlardan bəhs olunmuşdur. Bununla yanaşı, adambaşına istehlak və istehlakla bağlı bir sıra hesablamalar aparılmış, onların riyazi-statistik təhlili verilmiş və alınmış bütün yekun nəticələr cədvəllərdə əks olunmuşdur. Məlumatlar son 10 ili əhatə etməklə ölkə və iqtisadi rayonlar üzrə göstərilmişdir. Süd emalı və satışı ilə bağlı mövcud vəziyyət araşdırılmış, bu sahədə olan problemlər və problemlərin aradan qaldırılması yolları barədə təkliflər irəli sürülmüşdür.

Хиджран Джаббарова

Статистический анализ рынка молочных продуктов

Резюме

В статье рассматриваются вопросы производства, потребления, импорта и реализации одного из основных продуктов животноводства - молока и молочной продукции за последние десять лет, а также потенциальные возможности увеличения производства молока в будущем. Наряду с этим, были выполнены расчеты потребления на душу населения, дано их математико - статистическое описание, и все конечные результаты были отражены в таблицах. Данные представлены за последние 10 лет по республике и экономическим районам. Была исследована текущая ситуация обработки и продажи молока, даны предложения по решению проблем в этой области.

Hijran Jabbarova

Statistical analysis of dairy products market

Summary

The article shows production, consumption, import, sale and the dynamics of one of the main livestock products-milk and dairy products over the past decade, and the potential opportunities for increasing milk production in the future. In addition, a number of calculations were made on consumption per capita, their statistical description was given and all final results were reflected in the tables. The data are presented on the republic and economic regions, covering the last 10 years. The current situation of milk processing and sale has been investigated, suggestions on problems in this area and ways of their solution have been put forward.

Ədəbiyyat

1. “Azərbaycan Respublikasında minimum istehlak səbətinin tərkibinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin qərarı. 23 iyun 2005-ci il.
2. 2018-ci il yanvarın 1-i vəziyyətinə heyvanların, quşların və arı ailələrinin sayı. Bakı-2018.
3. Azərbaycanın kənd təsərrüfatı. Bakı-2018.
4. Azərbaycanın ərzaq balansları. Bakı-2018.
5. Kənd təsərrüfatı müəssisələrinin və fərdi sahibkar təsərrüfatlarının əsas iqtisadi göstəriciləri. Bakı-2018.
6. Dövlət Statistika Komitəsinin rəsmi saytı: www.stat.gov.az
7. Azərbaycan Respublikasının vahid torpaq fondunun mülkiyyət növləri və təbii-təsərrüfat yerləri üzrə bölgüsünə dair hesabat. Bakı-2018.
8. Rövşən Ağayev. Azərbaycanda süd emalı, durum və problemlər. Bakı-26 oktyabr, 2016.
9. İqtisadiyyat Nazirliyi Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun rəsmi saytı: www.anfes.gov.az
10. S.M.Hacıyev. “Statistikanın ümumi nəzəriyyəsi”. Bakı-2005.

BOŞANMA HALLARININ QISA STATİSTİK TƏHLİLİ

Tarlan Məmmədov

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi

Əhali statistikasının Demografiya və miqrasiya sektorunun aparıcı məsləhətçisi

AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81

e-poçt: mammadzade.tarlan@gmail.com

Açar sözlər: boşanma, boşanmanın ümumi əmsalı (BÜƏ), boşanma indeksi (Bİ), boşananların yaş qruplarına görə bölgüsü, uşaqly ailələr üzrə boşanmaların bölgüsü, boşananların nikahın davam etmə müddətinə görə bölgüsü.

Ключевые слова: разводы, общий коэффициент разводов (ОКР), индекс разводов (ИР), разводы по возрастным группам, распределение разводов по семьям с детьми, распределение разведенных по продолжительности брака.

Keywords: divorce, crude divorce rate (CDR), divorce index (DI), divorce by age groups, distribution of divorces by families with children, distribution of divorced by marriage duration.

Tarlan Məmmədov

Boşanma hallarının qısa statistik təhlili

Xülasə

Məqalədə boşanma hallarının statistik təhlili edilmişdir. Boşanma halının sosial, iqtisadi, psixoloji təsirlərinə dair nümunə göstərilmişdir. Şəhər və rayonlar, eləcə də digər ölkələr qruplaşdırılaraq boşanmanın ümumi əmsalı müqayisə olunmuşdur. Boşanma indeksi vasitəsi ilə nikah və boşanmaların, boşananların yaş qrupları üzrə bölgüsünə, nikahda olma müddətlərinə, boşananlar içində uşaqly ailələrin sayının artmasının təhlilinə əsasən müvafiq nəticələr çıxarılmışdır.

Тарлан Мамедов

Краткий статистический анализ случаев разводов

Резюме

В статье представлен статистический анализ случаев развода. Показан пример социальных, экономических и психологических последствий разводов. Города и регионы, а также другие страны были сгруппированы и сопоставлены с общим коэффициентом развода. На основе анализа браков и разводов посредством индекса разводимости, распределения разводов по возрастным группам, а также по продолжительности браков и увеличения числа разводов в семьях с детьми, были сформулированы соответствующие выводы.

Tarlan Mammadov

Brief statistical analysis of divorce cases

Summary

The article presents a statistical analysis of cases of divorce. An example of the social, economic, psychological effects of divorce is shown. A comparison of the total divorce rate by groups of cities and regions as well as by countries that have certain similar factors with our country has been implemented. Corresponding conclusions were formulated based on the analysis of marriages and divorces through divorce index, the distribution of divorces by age groups, the duration of marriages, the increase in the number of divorces in families with children.

Ədəbiyyat

1. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının statistika şöbəsinin rəsmi internet səhifəsi: www.unstats.un.org.
2. Moldova və Rusiyanın statistika idarələrinin rəsmi internet səhifəsi: www.statistica.md:
www.gks.ru.
3. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin rəsmi internet səhifəsi: www.stat.gov.az.
4. Türkiyə və Gürcüstanın statistika idarələrinin rəsmi internet səhifəsi: www.tuik.gov.tr,
www.geostat.ge.
5. John W.Gardner. Divorce Statistics Analysis. Washington, D.C. 1967.
6. 2011-ci ildə “Boşanma hallarının səbəblərinin öyrənilməsinə dair” statistik müşahidə.
7. Paul R.Amato. Denise Previti. The Pennsylvania State University. People’s Reasons for Divorcing: Gender, Social Class, the Life Course, and Adjustment. 2003.

YOXSULLUĞUN AZALDILMASINDA KİÇİK BİZNESİN ROLU¹

Cavid Osmanov

*Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
AZ 1001, Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küçəsi 6
e-poçt: javid.osmanov@gmail.com*

Açar sözlər: yoxsulluq, yaşayış minimumu, istehlak səbəti, kiçik biznes, məşğulluq.

Ключевые слова: бедность, прожиточный минимум, потребительская корзина, малый бизнес, занятость.

Keywords: poverty, cost of living, consumer basket, small business, employment.

Cavid Osmanov

Yoxsulluğun azaldılmasında kiçik biznesin rolu

Xülasə

Məqalədə son illərdəki yoxsulluq səviyyəsinin dinamikası təhlil olunur. Yoxsulluğun azaldılmasında kiçik biznesin rolu işıqlandırılır. Göstərilir ki, kiçik biznes qeyri-standart məşğulluq formaları təklif etməklə çevik iş rejimi yaradır. Bunun nəticəsində işə əhalinin məşğulluğunun artırılmasına və gəlir mənbəyi əldə etməsinə imkanlar yaranır. Qeyd olunur ki, yoxsulluq daha çox kənd yerlərindədir və onun azaldılması məqsədilə atılan addımlar göstərilir. Azərbaycanda kiçik biznesin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı dövlət siyasətinin əsas istiqamətləri işıqlandırılır. Ölkədə kiçik biznesin inkişafının sürətləndirilməsinə dair bir sıra təkliflər irəli sürülür.

Джавид Османов

Роль малого бизнеса в снижении бедности

Резюме

В статье анализируется уровень бедности за последние годы. Освещается роль малого бизнеса в сокращении бедности. Указывается что, малый бизнес, предлагая нестандартные формы занятости, создает гибкий рабочий режим и тем самым, создает возможность для увеличения занятости и доходов населения. Отмечается что, бедность распространена преимущественно в сельской местности и предлагаются меры по ее снижению. Освещаются основные направления государственной политики, связанной с развитием малого бизнеса в Азербайджане. Выдвигается ряд предложений для ускорения развития малого бизнеса в стране.

Javid Osmanov

The role of small business in reducing poverty

Summary

The article analyzes the level of poverty in recent years. The role of small business in reducing poverty is highlighted. It is indicated that, small business offering non-standard forms of employment, creates a flexible working regime. Thus, it creates an opportunity to increase employment and generate a source of income for the population. It is noted that poverty is prevalent mainly in rural areas and measures are being implemented to reduce it. The main directions of state policy related to the development of small business in Azerbaijan are covered. A number of proposals are put forward to accelerate the development of small business in the country.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin rəsmi internet səhifəsi: www.president.az.
2. Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin rəsmi internet səhifəsi: www.economy.gov.az

3. Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin rəsmi internet sahifəsi: www.mlsp.gov.az.
4. Azərbaycanın Statistik Göstəriciləri 2017. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı-2017.
5. М.Г.Лапуста, Ю.Л.Старостин. Малое предпринимательство. М. ИНФРА, 2009.
6. Н.В.Бессарабова. Роль малого бизнеса в решении проблем занятости населения. Российское Предпринимательство. 2008, том 9, №1.
7. В.Я.Горфинкель. Малый бизнес: Организация, Экономика, Управление, М. ЮНИТИ-ДАНА, 2003.

REGIONAL İNKİŞAFIN QEYRİ-BƏRABƏRSİZLİK KONTEKSTİNDƏ TƏHLİLİ

Şahin Mustafayev

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzinin
Statistik innovasiyaların tətbiqi şöbəsinin iqtisadçısı
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: shahinm@azstat.org*

Açar sözlər: əməkqabiliyyətli əhali, regionların inkişafının qiymətləndirmə parametri, qeyri-bərabərlik əmsalı, ümumi məhsul buraxılışı, sənaye məhsulunun paylanması, istehsal həcmi.

Ключевые слова: трудоспособное население, параметр оценки развития регионов, коэффициент неравенства, выпуск валовой продукции, распределение промышленной продукции, объем производства.

Keywords: able-bodied population, parameter for assessing the development of regions, inequality coefficient, gross output, distribution of industrial product, volume of production.

Şahin Mustafayev

Regional inkişafın qeyri-bərabərlik kontekstində təhlili

Xülasə

Məqalədə regionlar üzrə ümumi məhsul buraxılışı sahələr üzrə təhlil edilmiş və ölkədə ilk dəfə olaraq bu sahələrin inkişafını xarakterizə etmək üçün qeyri-bərabərlik (Cini) əmsalı hesablanmışdır. Regionlar üzrə əməkqabiliyyətli əhəlinin bir nəfərinə düşən ümumi məhsul istehsalı hesablanmış və həmin göstəricilərin dinamikasının qrafikası əks olunmuşdur. Regionların inkişafının iqtisadi bərabərsizliyini azaltmaq üçün kənd təsərrüfatı və sənaye müəssisələri (mikro emal müəssisələri və sənaye məhəllələri) inkişaf etdirilməsi əsaslandırılmışdır. Sonda regionların inkişafında olan iqtisadi qeyri-bərabərsizliyin azaldılması üçün təkliflər verilmişdir.

Шахин Мустафаев

Анализ регионального развития в контексте неравенства

Резюме

В статье проанализирован выпуск валовой продукции регионов по отраслям и впервые в стране рассчитан коэффициент неравенства (Gini) для того, чтобы охарактеризовать развитие этих отраслей. Рассчитано производство валовой продукции по регионам на душу трудоспособного населения и отражен график динамики этих показателей. Для уменьшения экономического неравенства развития регионов обосновано развитие сельскохозяйственных и промышленных предприятий (микро обрабатывающие предприятия и промышленные кварталы). В конце были сделаны предложения по сокращению экономического неравенства в развитии регионов.

Shahin Mustafayev

Analysis of regional development in the context of inequality

Summary

The article analyzes the gross output by regions and for the first time in the country the inequality coefficient (Gini) was calculated in order to characterize the development of these areas. The gross output by regions perable-bodied population was calculated and the graphic of the dynamics of these indicators was reflected. To reduce the economic inequality of the development of the regions, the development of agricultural and industrial enterprises (micro processing enterprises and industrial districts) is justified. Finally, proposals were made to reduce economic inequality in the development of regions.

Ədəbiyyat

1. И.И.Елисеева, М.М.Юзбашев. Общая теория статистики: Учебник/Под ред. И.И.Елисеевой. 5-е изд., перераб. и доп. М.:Финансы и статистика, 2004. стр 656.
2. Л.Г.Батракова. Теория статистики: учебное пособие / Л.Г.Батракова. М.: КНОРУС, 2010. стр. 528.
3. Sədi Nəcəyev. Statistikanın Ümumi Nəzəriyyəsi. Bakı-2005.
4. Azərbaycanın regionları. Statistik məcmuə. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi. Bakı-2011, 2016.

MİKRO VƏ KİÇİK SAHİBKARLIQ STATİSTİKASININ TEXNOLOJİ MƏSƏLƏLƏRİ

Zərifə Nağıyeva

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzinin
Elmi-araşdırmalar və statistik tədqiqatlar şöbəsinin müdiri
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: zarifan@azstat.org*

Namiq Namazov

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Elmi-Tədqiqat və Statistik İnnovasiyalar Mərkəzinin
Elmi-araşdırmalar və statistik tədqiqatlar şöbəsinin müdiri müavini
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: namiqnamaz@gmail.com*

Açar sözlər: mikro və kiçik sahibkarların ticarət fəaliyyəti, seçmə müşahidə, seçmə müşahidənin mərhələləri, göstəricilərin riyazi-statistik xarakteristikası, SPSS proqramından istifadə etməklə nümunələrin seçilməsi, seçmə xətası.

Ключевые слова: коммерческая деятельность микро и малых предпринимателей, выборочное наблюдение, этапы выборочного наблюдения, математико-статистическая характеристика показателей, отбор единиц с использованием программного обеспечения SPSS, ошибка выборки.

Keywords: commercial activities of micro and small entrepreneurs, sample observation, stages of sample observation, mathematical and statistical characteristics of indicators, selection of units using SPSS software, sampling error.

Zərifə Nağıyeva, Namiq Namazov

Mikro və kiçik sahibkarlıq statistikasının texnoloji məsələləri

Xülasə

Məqalədə müasir dövrdə mikro və kiçik sahibkarların ticarət fəaliyyətinin tədqiqi üçün seçmə texnologiyasının tətbiqinin zəruriliyi qeyd olunur. Statistik müşahidənin əsas komponentləri, statistik müşahidənin, eləcə də onun bir növü olan seçmə statistik müşahidənin mərhələləri geniş təhlil edilir. Məlumatların statistik təhlili əsasında müşahidə obyektləri qruplaşdırılmış və qruplar üzrə müşahidə obyektlərinin sayı müəyyən edilmişdir. SPSS proqram paketindən istifadə etməklə müşahidə vahidlərinin seçilməsi mərhələləri ardıcılığı verilir. Seçmə əlamətləri üzrə riyazi-statistik xarakteristikalar və seçmə xətası hesablanmışdır. Sonda mikro və kiçik sahibkarlıq statistikasında seçmə müşahidələrə dair təkliflər verilmişdir.

Зарифа Нагиева, Намик Намазов

**Технологические вопросы статистики микро и малого
предпринимательства**

Резюме

В статье подчеркивается необходимость применения технологии выборки для исследования коммерческой деятельности микро и малых предпринимателей в современную эпоху. Широко анализируются основные компоненты статистического наблюдения, этапы статистического наблюдения, а также выборочного статистического наблюдения. На основе статистического анализа данных были сгруппированы объекты наблюдения и определено количество объектов наблюдения по группам. Описана последовательность этапов выборки

образцов с использованием программного пакета SPSS. Были рассчитаны математико-статистические характеристики по необходимым показателям и ошибки выборки. В конце были даны рекомендации по организации выборочных наблюдений в статистике микро и малого предпринимательства.

Zarifa Nagiyeva, Namiq Namazov
Technological issues of micro and small entrepreneurship statistics

Summary

The article discusses the need to apply sample technology for research of commercial activities of micro and small entrepreneurs in modern times. The basic components of statistical observation, stages of statistical observation, and sample statistical observation are widely analyzed. Based on the statistical analysis of data, the objects are grouped and number of objects for observation is defined. The consequence of stages of sampling units using the software package SPSS is described. The mathematical-statistical characteristics of necessary indicators and sampling errors were calculated. Finally, recommendations on sample observations in micro and small entrepreneurship statistics were given.

Ədəbiyyat

1. Н.Ч.Бокун. Методические указания по УИРС (для студентов по специальности «статистика»), часть 2. Минск, 2014.
2. Л.Г.Батракова. Теория статистики: Учеб. пособие для вузов. М.:КНОРУС, 2010.
3. http://www.sussex.ac.uk/its/pdfs/SPSS_Complex_Samples_22.pdf
4. Методологические положения по статистике. Выпуск 3/ М 54. Госкомстат России. М., 2000. стр. 294.

**İDARƏETMƏ UÇOTU ÜZRƏ YENİ NƏSİL PEŞƏKAR MÜTƏXƏSSİSLƏRİN
HAZIRLANMASININ AKTUAL MƏSƏLƏLƏRİ**

Sevinc Abbasova

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

“İqtisadiyyat” kafedrasının “Mühasibat uçotu və audit” ixtisasının rəhbəri, dosent, i.ü.f.d.

AZ 1001, Bakı şəhəri, İstiqlaliyyət küçəsi 6

e-poçt: sevinj.abbasova@yandex.ru

Açar sözlər: yüksəkixtisaslı mühasibat kadrları, institusionalizm, praktiki vərdişlər, peşəkar kompetensiyalar, peşəkar standartlar.

Ключевые слова: высококвалифицированные бухгалтерские кадры, институционализм, практические навыки, профессиональные компетенции, профессиональные стандарты.

Keywords: highly qualified accounting staff, institutionalism, practical skills, professional competencies, professional standards.

Sevinc Abbasova

**İdarəetmə uçotu üzrə yeni nəsil peşəkar mütəxəssislərin
hazırlanmasının aktual məsələləri**

Xülasə

Məqalədə ali mühasibat təhsilində təhsil alanlarda zəruri kompetensiyaların formalaşmasında mövcud olan problem və zəif bəndlərin təhlili aparılıb, problemi yaradan səbəblər araşdırılıb və onların həlli yolları işıqlandırılıb. Dünya səviyyəsində qəbul olunmuş xüsusi statusa malik olan idarəetmə uçotunun yerli müəssisələrdə tətbiqi məsələləri açıqlanıb. Ən yaxın perspektivdə idarəetmə uçotunun inkişafının milli konsepsiyasının, onun institusional mexanizmlərinin həm dövlət, həm peşəkar, həm də təşkilatdaxili səviyyələrdə işlənilib hazırlanması zərurəti əsaslandırılıb. Məqalədə həmçinin müəllif tərəfindən işlənilib hazırlanmış baş mühasibin kompetensiyalarının ümumi modeli təqdim edilib. Bu modelin reallaşması istənilən təşkilatın mühasibinin və xüsusilə baş mühasibinin ali menecment komandasının bərabər üzv kimi fəaliyyət göstərməyə və bütövlükdə yerli müəssisə və təşkilatlarda güclü mühasibat işinin qurulmasına imkan verəcək.

Севиндж Аббасова

**Актуальные вопросы подготовки профессиональных специалистов
нового поколения по управленческому учету**

Резюме

В статье анализируются проблемы, возникающие при формировании необходимых компетенций в высшем бухгалтерском образовании, исследованы причины этих проблем и рассмотрены пути их решения. Научно обоснована необходимость разработки национальной концепции развития и внедрения на местных предприятиях управленческого учета, имеющего особый статус, признанный на международном уровне, и разработки, в связи с этим, институциональных механизмов на государственном, профессиональном и внутрикорпоративном уровнях. В статье также представлена разработанная автором общая модель компетенций главного бухгалтера предприятия. Реализация этой модели позволит главному бухгалтеру любой организации выступать в качестве равного члена высшей

управленческой команды и, в целом, организовать здесь более совершенную систему бухгалтерского учета.

Sevinj Abbasova
Current issues of educating of highly professional specialists of a new generation
in management accounting
Summary

The article analyzes the problems that arise in the formation of the necessary competencies in higher accounting education, the causes of these problems are investigated and the ways of their solution are reviewed. The need to develop a national concept for the development and introduction of management accounting at a local level with a special status recognized at the international level and the development of institutional mechanisms at the state, professional and corporate levels is scientifically grounded. The article also presents the general model of competencies of the chief accountant of the enterprise developed by the author. The implementation of this model will allow the chief accountant of any organization to act as an equal member of the highest management team and, in general to organize a more sophisticated accounting system here.

Ədəbiyyat

1. E. A.Hanushek, L.Woessmann. The role of cognitive skills in economic development // Journal of economic literature. 2008. T. 46. №. 3.
2. “Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritəsinin başlıca istiqamətləri” haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. 2016-cı il 16 mart.
3. Л.В.Донцова. О магистерских программах подготовки профессиональных аналитиков нового поколения // Журнал исследований по управлению. 2015. Т. 1, № 1. стр. 31-48.
4. С.А.Аббасова. Институциональные подходы к управленческому учету. //AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun Elmi Əsərlər Toplusu. 2016. № 6. стр. 44-50.
5. Н.Н.Хахонова, В.У.Галустов. Исторические аспекты возникновения и развития управленческого учета. «Учет и статистика» № 1/2015. стр. 27.
6. “Mühasibat uçotu” haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (yeniliklər və dəyişikliklərlə). Bakı – 2004.
7. Р.П.Булыга. Широкий взгляд на профессию как стратегическое направление становления инновационного образования аудиторов // Учет. Анализ. Аудит. - 2014. №1. стр. 14-24.
8. Accountancy Futures. Critical issues for tomorrow’s profession. Edition 13, 2016
9. M.Canning, V.O'Dwyer. Institutional Work and Regulatory Change in the Accounting Profession. Accounting, Organizations and Society, 2016, October, vol. 54, pp. 1-21.
10. В.Б.Ивашкевич. Бухгалтерский управленческий учет: Учебник. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Магистр; НИЦ ИНФРА-М, 2015. стр. 448.
11. К.М.Гарифуллин, В.Б.Ивашкевич, А.Ю.Соколов, Е.А.Астраханцева, А.Р.Губайдуллина. Формирование и использование информации бухгалтерского учета для принятия управленческих решений: Монография. М.: РУСАЙНС, 2016. стр.126.
12. A.Gadatsch, E.Mayer Masterskurs JT: Controlling. Wiesbaden, GWV Fachverlage GmbH, 2014. p. 184.

STATİSTİK UÇOTDA YENİLİK: EKOLOJİ-İQTİSADI UÇOT SİSTEMİ

İlqar Vəliyev

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Energetika və ətraf mühit statistikasına şöbəsinin sektor müdiri
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: ilgarv@azstat.org*

İlkin Şahvələdov

*Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi
Milli Hesablar və makroiqtisadi göstəricilər statistikasına şöbəsinin baş məsləhətçisi
AZ 1136, Bakı şəhəri, İnşaatçılar prospekti 81
e-poçt: ilkinsh@azstat.org*

Açar sözlər: Ekoloji-İqtisadi Uçot Sistemi, ekoloji uçot, ekoloji hesablar, yaşıl hesablar, ətraf mühit, təbii resurslar, axınlar hesabı, aktivlər hesabı, funksional hesablar, su resursları hesabı, enerji resursları hesabı.

Ключевые слова: Система Эколого-Экономического Учета, экологический учет, экологические счета, зелёные счета, окружающая среда, природные ресурсы, счета потоков, счета активов, функциональные счета, счета водных ресурсов, счета энергетических ресурсов.

Keywords: The System of Environmental-Economic Accounting, environmental accounting, environmental accounts, green accounts, environment, natural resources, flow accounts, assets accounts, functional accounts, account for water resources, accounts for energy resources.

İlqar Vəliyev, İlkin Şahvələdov

Statistik uçotda yenilik: Ekoloji-İqtisadi Uçot Sistemi

Xülasə

Məqalədə Ekoloji-İqtisadi Uçot Sistemi, onun məqsəd və vəzifələri, bu sistemin tətbiqini zəruri edən amillər, bu sahədəki mövcud metodoloji sənədlər, EİUS çərçivəsində tərtib olunması nəzərdə tutulan hesablar barədə məlumat verilmiş, ətraf mühitdən iqtisadiyyata, iqtisadiyyatdan ətraf mühitə və iqtisadiyyatın sahələri arasındakı axınları əks etdirən axınlar hesablarının strukturu, qurulmasının ümumi qayda və prinsipləri izah olunmuş, şərti rəqəmlər əsasında enerji resursları üzrə natura ifadəsində resurslar və istifadələr cədvəlləri tərtib edilmiş, müvafiq hesablamalar aparılmışdır. Məqalədə həmçinin iqtisadi fəaliyyət zamanı ətraf mühitə göstərilən təsiri səciyyələndirən ekoloji uyğunlaşdırılmış xalis daxili məhsul göstəricisindən də bəhs olunmuşdur.

Ильгар Велиев, Илькин Шахваладов

Нововведение в статистическом учете: Система

Эколого-Экономического Учета

Резюме

В статье дана информация о Системе Эколого-Экономического Учета (СЭЭУ), об основных целях и задачах СЭЭУ и необходимые элементы её применения, о методологических документах в этой области, о счетах, составление которых запланировано в рамках СЭЭУ, также дана структура, общие правила и принципы построения счетов активов, отражающие потоки из окружающей среды в экономику, потоки между отраслями экономики, потоки из экономики в окружающую среду, составлены физические таблицы ресурсов и использования для энергетических ресурсов по условным цифрам, проведены соответствующие расчеты. В статье также проанализирован показатель - экологически

адаптированный чистый внутренний продукт, отражающий воздействие на окружающую среду в результате экономической деятельности.

Ilgar Valiyev, Ilkin Shahvaladov
Innovation in statistical accounting: The System of
Environmental-Economic Accounting
Summary

The article provides information about The System of Environmental-Economic Accounting (SEEA), its goal and objectives, the factors which make necessary its application, existing methodological documents in this area, accounts intended to be compiled in the framework of SEEA, as well as it is explained the structure of flows account which describes flows from the environment to the economy, from the economy to the environment and flows within the economy, general rule and principles of its establishment, at the same time it has been compiled supply and use tables on natural resources with natural inputs based on conventional figures, and relevant calculations have been made. The article also describes the environmentally adjusted net domestic product.

Ədəbiyyat

1. Jean-Louis Weber. Environmental Accounting. Framing Concepts in Environmental Science, Quantitative and Tools.
<http://environmentalscience.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780199389414.001.0001/acrefore-9780199389414-e-105>
2. Центральная Основа Системы Эколого-Экономического Учета. 2012 год. Организация Объединенных Наций.
3. <http://www.geoglobus.ru/ecology/practice3/nature10.php>. Система эколого - экономического учета.
4. “Ecosystem natural capital accounts. A quick start package”. Secretariat of the Convention on Biological Diversity/2014.

GSBPM KAK INSTRUMENT MODERNIZACII PROIZВОДСТВА ОФИЦИАЛЬНОЙ СТАТИСТИКИ АЗЕРБАЙДЖАНА

Айнур Султанова

*Консультант Отдела управления качеством и метаданных
Государственного Комитета по Статистике Азербайджанской Республики
AZ 1136, город Баку, проспект Иншаатчылар 81
e-почта: aynurs@azstat.org*

Açar sözlər: metaməlumatlar, modernləşmə, Statistik Biznes Prosesin Ümumi Modeli, qiymətləndirmə, standart.

Ключевые слова: метаданные, модернизация, Общая Модель Статистического Бизнес Процесса, оценка, стандарт.

Keywords: metadata, modernization, Generic Statistical Business Process Model, evaluate, standard.

Aynur Sultanova

GSBPM Azərbaycanın rəsmi statistikasının istehsal sisteminin keyfiyyətli modernləşdirmə aləti kimi

Xülasə

Bu məqalədə beynəlxalq statistika cəmiyyətində GSBPM-in yaradılması tarixi, onun Rəsmi Statistikanın Modernləşdirilməsi üzrə Yüksək Səviyyəli Qrup tərəfindən statistik istehsalın modernləşdirilməsi aləti kimi bəyənilməsi və modelin təyinatı haqqında məlumat verilir. Bundan əlavə, məqalədə Azərbaycanın rəsmi statistika sistemində modelin milli versiyasının yaradılması mərhələləri təsvir olunur və Komitədə tətbiqinin müsbət və mənfi tərəflərinə baxılır. Nəticədə modelin daha böyük auditoriyada və Azərbaycanın rəsmi statistikasında geniş yayılmasına, milli versiyasının hazırlanması prosesinin asanlaşdırılmasına, metaməlumat strukturunun təkmilləşdirilməsinə, həmçinin işçilər arasında onun gələcək tətbiqində həvəsin artırılmasına səbəb ola biləcək təkliflər verilir.

Айнур Султанова

GSBPM как инструмент качественной модернизации производственной системы официальной статистики Азербайджана

Резюме

В статье дана информация об истории создания GSBPM в международном статистическом сообществе, ее одобрении Группой высокого уровня по модернизации официальной статистики как инструмента модернизации статистического производства, и предназначении модели. Помимо этого, в статье описываются этапы создания национальной версии модели в официальной статистической системе Азербайджана, и рассматриваются положительные и отрицательные стороны ее применения в Комитете. В выводах даются предложения, которые могут способствовать дальнейшему распространению данной модели среди более широкой аудитории официальной статистики Азербайджана, облегчению процесса разработки ее национальной версии, улучшению структуры метаданных, а также повышению энтузиазма среди работников в процессе ее дальнейшего применения.

Aynur Sultanova

GSBPM as a tool for qualitative modernization of Azerbaijan's official statistics' production system

Summary

The article provides information on the history of creation of GSBPM in international statistical community, its approval by the High-Level Group for the Modernisation of Official Statistics as a tool for the modernization of statistical production, and the model's intention. Beside this, the article describes the stages of establishment of the national version of the model in the Official Statistical System of Azerbaijan and considers the positive and negative aspects of its application in the Committee. The conclusions give suggestions that can facilitate further spreading of this model among a wider audience and Official Statistics of Azerbaijan, assist the process of development of its national version, improve the metadata structure, and increase enthusiasm among employees in the process of its further application.

Литература

1. http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.33/2011/mtg2/WP_1_HLG-BAS.pdf
2. <https://statswiki.unece.org/display/hlgbas/Strategic+vision+of+the+HLG-MOS/>
3. <https://statswiki.unece.org/download/attachments/107415531/2%20Intro%20to%20GSBPM.ppt?api=v2>
4. <https://statswiki.unece.org/display/GSBPM/Implementing+the+GSBPM>
5. https://statswiki.unece.org/download/attachments/97356247/GSBPM%205_0.docx?version=1&modificationDate=1387861584474&api=v2
6. <https://statswiki.unece.org/display/GAMSO/GAMSO+v1.1?preview=/129171865/129335407/GAMSO%20version%201.1.docx>
7. <https://www.stat.gov.az/menu/2/quality/>
8. <https://unstats.un.org/unsd/dnss/docViewer.aspx?docID=2806>
9. Global Assessment of the National Statistical System of Azerbaijan. November 2017, https://www.stat.gov.az/source/others/G_Q_en.pdf
10. 2018-2025-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında rəsmi statistikanın inkişafına dair Dövlət Proqramı. <https://www.president.az/articles/27050>

Dizayner: Xatirə Qasımova

Korrektor: Arzu Salmanova

Çapa imzalanmışdır: 27.08.2018